

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Біотехнологічний факультет

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва

Допускається до захисту:

Завідувач(ка) кафедри к. с.-г. н.,

доцентка _____ Олена ЛЕСНОВСЬКА

„ ____ ” _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра на тему:

**Ріст та розвиток верхового молодняку коней в комунальному
позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька
спортивна школа з кінного спорту» Дніпровської міської ради**

Здобувач(ка) вищої освіти

Ольга НЕЧАСВА

Керівник(ця) кваліфікаційної роботи,

к. с.-г. н., доцент(ка)

Олена ЛЕСНОВСЬКА

Дніпро – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Кафедра Технології виробництва і переробки продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____

“14” листопада 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачі вищої освіти

Нечасвій Ользі Юріївні

(прізвище, ім'я по батькові)

1.Тема роботи: **Ріст та розвиток верхового молодняку коней в комунальному позашкільному навчальному закладі “Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту” Дніпровської міської ради**

затверджена наказом по університету від “ 8 ” квітня 2026 року № 716

2.Термін здачі здобувачкою завершеної роботи червень 2026 року

3.Вихідні дані до роботи: показники живої маси, результати спостережень за умовами утримання, годівлі, тренінгу та ветеринарного обслуговування молодняку.

4.Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі
Аналіз породного та вікового складу коней, характеристика системи утримання, аналіз живої маси та лінійних промірів коней різних порід, визначення проблем та перспектив удосконалення вирощування спортивного молодняку.

5.Перелік графічного матеріалу (точно вказати обов'язкові креслення)

таблиць – 15, рисунків – 0

6. Консультанти по проєкту (роботі), з зазначенням розділів проєкту, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Лесновська О.В.		

7. Дата видачі завдання: “ 14 ” листопада 2025 р.

Керівниця _____ (підпис)

Завдання прийняла до виконання здобувачка _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ. Актуальність та мета роботи	Листопад 2025	виконано
2.	Огляд літератури. Основи вирощування та тренування молодняку верхового напрямку	Грудень 2025- лютий 2026	виконано
3.	Матеріал і умови досліджень	Грудень 2025	виконано
4.	Власні дослідження. Породний і віковий склад коней. Умови утримання. Тренувальний процес. Проміри.	Грудень 2025- травень 2026	виконано
5.	Порівняння показників зі стандартом породи.	Травень 2026	виконано
6.	Охорона навколишнього середовища	Квітень-травень 2026	виконано
7.	Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Квітень-травень 2026	виконано
8.	Висновки і пропозиції	Червень 2026	виконано

Здобувачка вищої освіти _____ (підпис)

Керівниця роботи _____ (підпис)

Анотація

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня Бакалавра на тему: Ріст та розвиток верхового молодняка коней в комунальному позашкільному навчальному закладі “Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту” Дніпровської міської ради. Здобувач: Нечаєва Ольга.

В першому розділі розглядаємо актуальність даної теми, обрані мета та задачі досліджень.

У другому розділі розглядаємо основи вирощування та тренування молодняка верхового напрямку. Значення конярства у сучасному кінному спорті, біологічні та фізіологічні особливості росту та розвитку, основні вимоги утримання, особливості підготовки до кінного спорту з дисциплін: конкур, виїздка, триборство.

Основна увага була приділена четвертому розділу з власних досліджень. Породний та віковий склад коней, умови утримання молодняк утримується за денниково-вигульною системою. Розглянуті породні особливості таких порід, як чистокровна верхова, українська верхова та тракененська. Також організація тренувального процесу, структури навантажень, режим відпочинку та профілактичні заходи, спрямованих на збереження здоров'я та підвищення працездатності коней. Проаналізована ефективність тренінгу та рівень підготовки.

В кінці розглянуті охорона навколишнього середовища та охорона праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: чистокровна верхова, українська верхова, тракененська, порода, молодняк, верхового, напрямку, тренінг, конярство, розгляну.

Abstract

Bachelor's thesis on the topic: Growth and Development of Young Riding Horses at the "Specialized Children's and Youth Equestrian Sports School," a municipal extracurricular educational institution of the Dnipro City Council. Author: Olga Nechaeva.

In the first chapter, we examine the relevance of this topic, as well as the selected research objectives and tasks.

In the second chapter, we examine the fundamentals of raising and training young riding horses. The significance of horse breeding in modern equestrian sports, the biological and physiological characteristics of growth and development, basic requirements for care, and the specifics of training for equestrian sports in the disciplines of show jumping, dressage, and eventing.

The main focus was on the fourth chapter, which presents our own research. The breed and age composition of the horses, as well as the conditions for keeping young horses under a stall-and-pasture system, are discussed. The breed-specific characteristics of such breeds as Thoroughbred, Ukrainian Riding Horse, and Trakehner are examined. Also discussed are the organization of the training process, the structure of workloads, rest regimens, and preventive measures aimed at maintaining the health and improving the performance of horses. The effectiveness of training and the level of preparation are analyzed.

Finally, environmental protection and occupational health and safety in emergency situations are addressed.

Keywords: Thoroughbred, Ukrainian riding horse, Trakehner, breed, young stock, riding, discipline, training, horse breeding, examined.

ЗМІСТ

1. Вступ	7
2. Основи вирощування та тренування молодняку верхового напрямку	9
2.1. Значення верхового конярства у сучасному кінному спорті	9
2.2. Біологічні та фізіологічні особливості росту і розвитку молодняку	11
2.3. Основні вимоги до утримання та годівлі молодняку спортивного призначення	12
2.4. Особливості підготовки спортивного коня для дисциплін кінного спорту (виїздка, конкур, триборство)	20
3. Мета, матеріал і методи досліджень	22
3.1. Матеріал і умови досліджень	22
3.2. Мета і методика досліджень	23
4. Власні дослідження	25
4.1. Породний і віковий склад коней	25
4.2. Умови утримання, годівлі та ветеринарного обслуговування молодняку	25
4.3. Технологія вирощування та особливості росту молодняку верхового напрямку	27
4.4. Особливості системи тренування молодняку	31
4.5. Ефективність тренінгу та рівень спортивної підготовленості коней	36
5. Охорона навколишнього середовища	38
6. Охорона та безпека праці	40
Висновки і пропозиції	43
Список використаних джерел	45

1. ВСТУП

Актуальність теми

Конярство – важлива галузь тваринництва, коні використовуються у спортивній галузі, племінному розведенні, іпотерапії та деяких видах господарських робіт. У сучасних умовах розвитку кінного спорту та селекційної роботи особлива увага приділяється вирощуванню здорового й добре розвиненого верхового молодняку, який повинен відповідати високим вимогам щодо витривалості, працездатності та екстер'єрних якостей у дорослому віці.

Від умов дуже залежить формування організму, розвиток кістяка, мускулатури, серцево-судинної дихальної систем. Повноцінна годівля, належне утримання, правильний догляд і своєчасний тренінг сприяють гармонійному росту тварин та формуванню міцної конституції. Недотримання вимог утримання може негативно впливати на стан здоров'я молодняку та і загалом коней всіх вікових категорій, їх працездатність та спортивні показники.

Тому дослідження росту та розвитку верхового молодняку коней має важливе значення, бо дозволяє оцінити ефективність умов вирощування, забезпечити отримання високопродуктивних, фізично розвинених і цінних у племінному відношенні тварин.

Мета і задачі

Метою та завданням дослідження є проведення аналізу росту та розвитку верхового молодняку коней, визначення особливостей формування організму тварин у різні вікові періоди та оцінка факторів які впливають на процеси.

Об'єкт дослідження – верховий молодняк коней. А вже предметом дослідження являється показники росту та розвитку цього молодняку, також фактори, що впливають на формування організму тварин у процесі вирощування.

Задачі роботи:

1. Дослідити особливості розведення молодняку верхового типу в умовах закладу.
2. Оцінити показники росту та розвитку молодняку коней верхових порід установи (українська верхова, чистокровна верхова та тракененська).
3. Провести порівняльний аналіз екстер'єрних характеристик у молодняка різних порід.
4. Вивчити специфіку годівлі коней.
5. З'ясувати систему тренування молодняку та встановити вікову зміну збільшення навантажень.
6. Ознайомитися з поступовим залученням молодняку до спортивних тренувань.

2. ОСНОВИ ВИРОЩУВАННЯ ТА ТРЕНУВАННЯ МОЛОДНЯКУ ВЕРХОВОГО НАПРЯМУ

2.1. Значення верхового конярства у сучасному кінному спорті

В історії конярство посідало особливе місце серед інших галузей тваринництва.

Багатогранне використання коня людиною зумовило розмаїття порід коней та спричинило виникнення й стрімкий розвиток науки й практики про коня – іпології, яка мала за мету дослідити коня як живий організм і виробити заходи його дієвого застосування.

Іпология - це комплексна наука про коней, що вивчає їхнє походження, анатомію, фізіологію, розведення, утримання, годівлю та використання. Вона об'єднує знання з біології, ветеринарії та зоотехнії для всебічного вивчення цих тварин, включаючи тренування та кінний спорт.

Значення коней у життєдіяльності людини мінялась зважаючи на рівень суспільного та політичного розвитку та науково-технічного стану.

Питання які завжди викликають суперечки між фахівцями кінного спорту, зазвичай це: початковий вибір коня, робота з ним, а саме методи роботи, навантаження та етапи підготовки.

Розвиток спортивного конярства тісно пов'язаний із соціально-економічними змінами та інноваціями. Ключовим фактором підготовки якісного племінного резерву є інтеграція спеціалізованого тренінгу в загальну структуру селекційного процесу.

Основна мета тренінгу – підготувати коней до демонстрації максимально можливої працездатності.

Суть тренінгу є в тому, щоб виробити корисні рефлекси, синхрон ритму рухів та дихання, адаптувати м'язову, дихальну та серцево-судинну системи до виконання потрібних функцій при фізичних навантаженнях.

Тренінг проводиться регулярно і він є шляхом до покращення якостей коня, та вдосконалення породи. Звичайно якщо його правильно організувати,

то тоді буде результат всебічного розвитку коня.

У сучасних умовах верхове конярство є важливим місцем серед галузі спортивного тваринництва та основою становлення кінного спорту як самостійного напрямку аграрної й спортивної соціокультурної діяльності. Його роль зумовлена комплексним поєднанням селекційних, тренувальних, економічних і соціальних аспектів, що сприяють вирощуванню високоякісних спортивних коней і підготовці професійних вершників.

Основа дисциплін кінного спорту є саме верхове конярство, виїздка, конкур, триборство і тд. Система верхової підготовки дозволяє сформувати коня з необхідними робочими якостями, такими як: врівноваженість нервової системи (що є дуже важливим для коней, бо ми знаємо що це доволі лякливі тварини), сила, координація рухів, витривалість, слухняність, гнучкість та керованість. Так як сучасні маршрути більш складні і програма постійно йде вгору, та вимоги до точності елементів роблять більше жорсткими то кінь повинен мати належний рівень підготовки до всіх цих випробувань, без цього високих результатів у спорті не досягти.

Дуже важливий сенс конярство має в племінній та селекційній роботі. Досягнення в спорті є еталоном візитівки коня, яку потім оцінюють з племінної цінності що допомагає покращити породи спортивного напрямку.

Верхове конярство виступає ключовим чинником генетичного вдосконалення галузі. У сучасних умовах селекційна робота ґрунтується на всебічному аналізі екстер'єрних ознак, рухових характеристик, результатів випробувань і спортивних досягнень, що забезпечує формування генетично конкурентоспроможного поголів'я.

Ринок племінних та спортивних коней формує економіка, тому економічна роль є важливою, окрім ринку п.с. коней економіка також забезпечує розвиток кінно-спортивних клубів, змагання та навчальні центри. Так галузь створює робочі місця для різних спеціальностей, ветеринарні лікарі, тренери, ковалі, зоотехніки та менеджери.

Соціальна роль верхового конярства виявляється через його виховний і

оздоровчий вплив. Заняття верховою їздою позитивно позначаються на фізичному розвитку людини, сприяють формуванню відповідальності, дисципліни та стійкості до стресів. Важливим напрямом є іпотерапія, яку застосовують у реабілітації людей із порушеннями нервової системи та опорно-рухового апарату. Тому верхове конярство має не тільки спортивний напрямок, а ще й лікувальний.

2.2. Біологічні та фізіологічні особливості росту і розвитку

молодняку

Молодняк відзначається значною інтенсивністю росту в перший рік життя, вже у 6 місяців свого життя, він досягає понад 50% висоти дорослої тварини в холці. Для них характерний ранній розвиток м'язової та серцево-судинної систем, і ще підвищена потреба у збалансованому білково-мінеральному живленні, що дозволяє міцно сформувати кістяк.

Фізіологічно такі коні адаптовані до швидких рухів, тому тренувальний процес повинен бути поступовим, бо остаточне формування скелету закінчується приблизно у віці 4-5 років.

Найбільші проміри у віці 24 місяці спостерігаються у тракененської породи, найнижчі переважно у чистокровної верхової, проте українська верхова поступається висотою

Інтенсивність росту, найактивніший ріст спостерігається в перші 6-8 місяців життя, коли закладаються основні параметри висоти тварини, бо молодняк в цей період виростає в холці на понад ніж 50% від дорослої особини.

Формування кістяка, так як в перший рік кістяк дуже сильно розвивається та іде швидкий розвиток трубчастих кісток кінцівок у перший рік, то тварина потребує повного (достатнього) забезпечення кальцієм, фосфором та вітамінами в особливості вітамінами (A, D).

Розвиток м'язів, щоб у молодняку правильно сформувався сухожильно-зв'язковий апарат необхідно регулярний активний моціон.

Моціон - це прогулянка або ходьба на вулиці (на свіжому повітрі) , з оздоровчою ціллю, лікувальною або відпочинковою.

Фізіологічна зрілість, хоч молодняк і швидко росте, проте повне окостеніння хребта і суглобів відбувається лише у 4-5 років, тому привчання до навантажень під сідлом слід починати десь з 2-3 років.

Обмін речовин, так як у коней високий рівень метаболізму, то вони потребують якісні корма, які збалансовані за амінокислотним складом особливо в період відлучення (період відлучення відбувається в 6-8 місяців).

Породи верхового напрямку формували ще з давніх часів, вони потрібні були для війни, хоча українська верхова порода вивелась після другої світової. Проте все ж таки породи верхового напрямку доволі виносливі та сильні що дуже сильно допомагало у військовій справі.

Цікавий факт, що під час Другої світової використовувались переважно саме породи верхового напрямку і це в основі були: ганноверська, голштинська, чистокровна верхова, тракененська, донська та андалузський кінь. Ну і з тим що тоді треба було краще, більше та витриваліші, це сприяло вдосконаленню порід та виведенню нових.

На зараз же основна мета верхового конярства є розведення висококласних спортивних коней, придатних для використання в різних видах кінного спорту.

2.3. Основні вимоги до утримання та годівлі молодняку спортивного призначення

Утримання та годівля це половина справи до прекрасного спортивного коня. Це є здорове, збалансоване харчування що включає всі потреби до їжі, а належне утримання, це комфорт та психологічний стан коня, тому це є дуже важливим.

Природою коні в основі їдять трав'янисті корми, зокрема трава, сіно та зернові культури (здебільшого овес). Проте в сучасних умовах коні знаходять

у зміненому середовищі, тому функцію регулювання їхнього раціону бере на себе людина. Саме через це дуже важливим є правильний підбір кормів.

Для спортивного молодняку має велике значення різноманітність раціону, що забезпечує надходження всіх необхідних поживних речовин, вітамінів і мінералів, що сприяє гармонійному росту, розвитку та формуванню високої працездатності (рис.1).

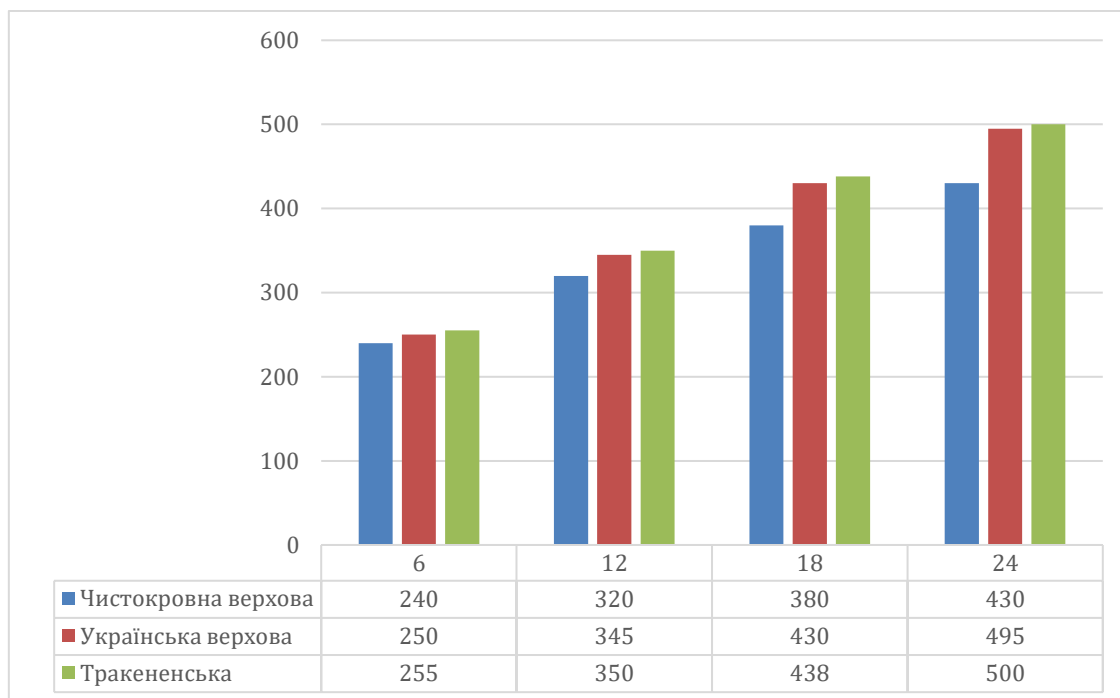

Рис. 1. Динаміка живої маси верхового молодняку коней

З раннього етапу тракєненська порода випереджає інші. Найшвидше набирають масу з 6-12 міс., далі темп дещо зменшується.

Раціон коней повинен бути повноцінним і збалансованим, містити оптимальне співвідношення води, білків, клітковини, вуглеводів, жирів і мінеральних речовин. Особливу увагу треба приділяти годівлі в зимовий період, коли зростає потреба організму в енергії для підтримання сталої температури тіла. У цей час доцільно давати коням достатню кількість сїна, що є основним джерелом клітковини.

Сучасні концентровані комбїкорми є високо поживними. До їх складу входять зернові культури (такі як, овес, ячмінь, жито, кукурудза, просо), також білкові компоненти (горох, квасоля, соя та насіння льону). Ляне насіння позитивно впливає на стан шерсті роблячи її більш м'якою та

блискучою, тоді як овес є доволі важливим джерелом енергії та поживних речовин. У певних випадках в раціон можна додавати корми тваринного походження. Для забезпечення мінеральними речовинами застосовують такі добавки як: вапнякове борошно, кухонну сіль та вітамінно-мінеральні комплекси.

Добова кількість корму залежить від індивідуальних особливостей тварини, тому прям на всіх коней один раціон не підійде, треба враховувати навантаження, стан здоров'я та вимоги, що саме потрібно данній тварині.

З огляду на фізіологічні особливості травлення коней, доцільно організовувати годівлю невеликими порціями 2-3 рази на добу, дотримуючись чіткого режиму, що забезпечить відповідні абсолютні прирости маси (рис.2). У коней прекрасна довготривала пам'ять, тому вони добре запам'ятовують час та місце годівлі, і саме через це стабільність має велике значення в цьому питанні. Якщо все ж таки треба змінити раціон, то це слід робити поступово, щоб не виникло порушень травної системи.

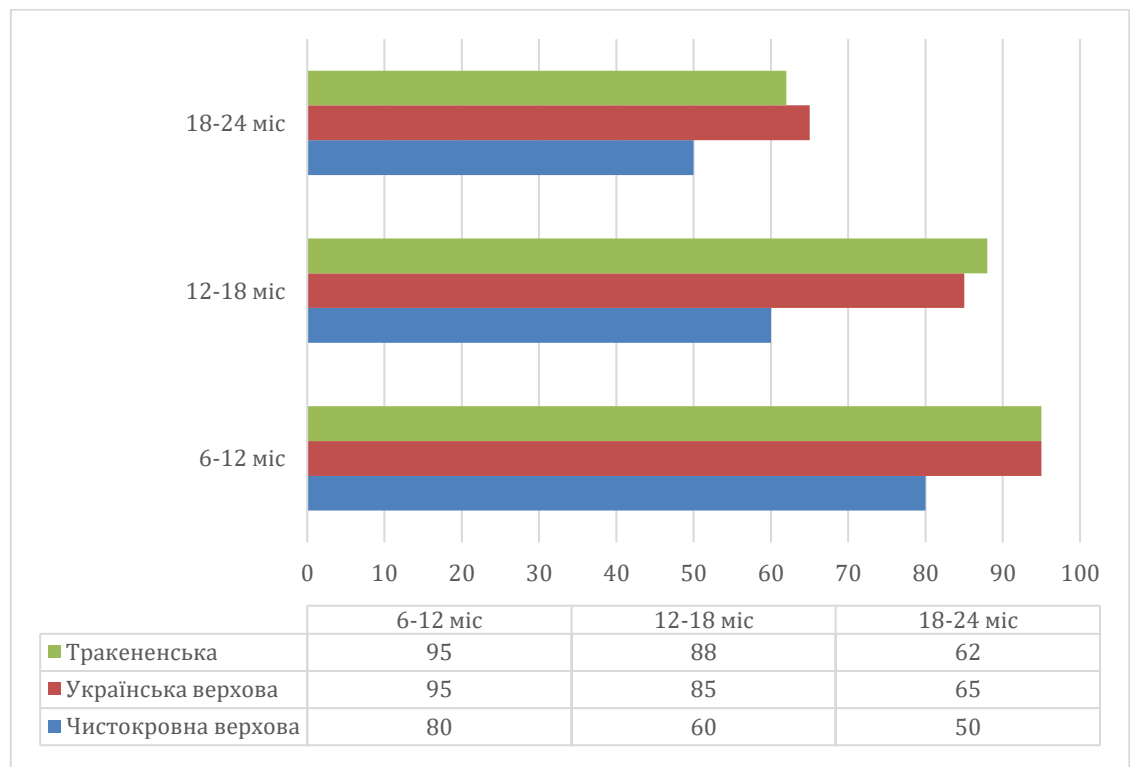

Рис. 2. Абсолютний приріст живої маси молодняка, кг

Найбільш інтенсивний ріст у всіх порід іде у віці 6-12 міс. У чистокровної верхової в цей період абсолютний приріст становить 80 кг та 95

кг у української верхової та тракененської. Наступні вікові періоди поступове зниження інтенсивності. 12-18 місяців у чистокровної верхової 60 кг, українська верхова 80 та тракененська найбільший 88 кг. У період 18-24 показники знижуються аж до 50 у чистокровної, 65 у української верхової (найбільший) та 62 у тракененської.

Найвищі показники спостерігаються у віці 6-12 міс. у чистокровної верхової 33,3%, у української верхової 38% найбільший, та у тракененської 37,3%. В наступних вікових періодах відносний приріст зменшується. У 12-18 міс. чистокровна верхова — 18,8%, українська верхова — 24,6, тракененська — 25,1. У віці 18-24 міс. чистокровна — 13,2, українська — 15,1 та у тракененської 14,2% (рис. 3).

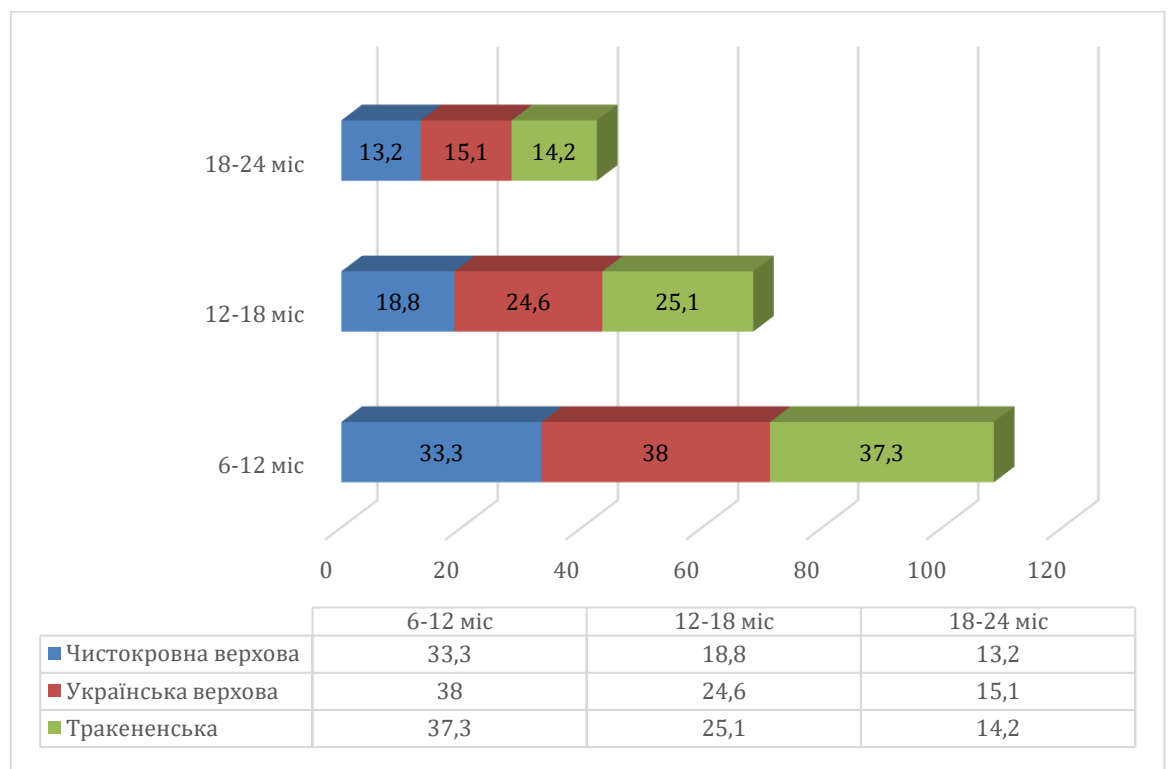

Рис.3. Відносний приріст живої маси молодняку, %

Дуже важливим є забезпечення тварин водою, вона повинна бути у вільному доступі. Наскільки нам відомо на кінно спортивній школі олімпійського резерву, середньодобове споживання води становить приблизно 20-50 літрів, залежить це від віку, температурних умов та фізіологічного стану коня. Тому там встановлені автономні поїлки в яких є

завжди чиста вода, і кінь натисканням губи відкриває собі подачу води.

Повернемося до концентрованих кормів, важливою умовою використання цих кормів є їхня якість і чистота. Забруднені або запилені корми мають нижчу поживну цінність і можуть негативно впливати на здоров'я тварин. Також не можна, ну принаймні не рекомендовано турбувати коня під час або після годівлі, оскільки в цей період змінюється кровообіг, що може впливати на процеси травлення. Недостатній час для споживання корму може призводити до його неповноцінного пережовування, що у свою чергу негативно впливає на стан організму та самопочутті коня.

Під час проєктування приміщень для утримання коней необхідно враховувати їхню природну потребу у соціальному контакті. приміщення повинні відповідати розмірам коня, забезпечуючи можливість вільно лягати, вставати, обертатися та перебувати у природному положенні.

Конструкції мають бути безпечними, без гострих кутів і виступів, які можуть спричинити травми тварині. Матеріали повинні бути не токсичними, легко очищуватися та піддаватися дезінфекції. Підлога має бути неслизькою, із достатньою кількістю підстилки для створення сухого і комфортного відпочинку. Проходи повинні бути широкими та безпечними для пересування коней. Рекомендована ширина дверей — не менше 1.2 м, двері мають відчинятися назовні або бути розсувними. Висота приміщення повинна забезпечувати вільні рухи головою. при проєктування слід враховувати пожежну безпеку, та особливо стан електромереж, в даній ситуації це дуже важливо, бо через обстріли частий перебіг з електрикою, що може призвести до важких наслідків, також треба передбачити план дій у надзвичайних ситуаціях.

Стійла та системи утримання. Найбільш поширеними є індивідуальні бокси, саме таким і користується школа. Проте також більшого поширення набуває групове утримання.

Бокси повинні відповідати розмірам коня та забезпечувати свободу рухів. Для кобил із лошатами передбачають більші площі. Якщо тварина

проводить у боксі значну частину часу, його розміри мають бути збільшені. Перегородки між боксами бажано робити частково відкритими для забезпечення візуального контакту між кіньми та належної вентиляції. Годівниці та поїлки слід розміщувати так, щоб уникнути травм і забруднення. У школі звичайні бокси розміром десь 3 на 3 метри, з підстилкою з тирси. Завжди є чиста вода, як поїлка та і годівниця знаходяться на прийнятному рівні не забруднюється та не забруднює підстилку. Перегородки між боксами є металеві з решітками на рівні голови завдяки чому коні можуть бачитися та спілкуватися між собою. Ще на території є окремі переважно приватні коні у яких розмір бокса рази в два більший ніж звичайний.

При груповому утриманні площа приміщення повинна забезпечувати вільне пересування тварин, доступ до корму та води, а також достатню зону для одночасного відпочинку всіх коней. Важливо формувати сумісні групи, враховуючи поведінкові особливості тварин.

Слід передбачити можливість тимчасового ізолювання окремих коней. Конструкція приміщення має виключати наявність вузьких проходів і гострих кутів, задля безпеки.

Прив'язне утримання ще досі зустрічається в Україні на старих фермах. Як на мене це не дуже коректний спосіб утримання, так як він значно обмежує рухову активність коня та огляд навколишнього середовища, я б не рекомендувала його використовувати, це може впливати на психіку тварини. У випадку якщо все ж таки ви вирішите його використати, то необхідно дотримуватись мінімальних вимог щодо площі, довжини прив'язі та безпеки, щоб був забезпечений доступ до корму, води та можливість відпочинку і щоб місце де був прив'язаний кінь було безпечним.

Повернемося до приміщень а конкретно до умов в них. Мікроклімат є важливим фактором здоров'я тварин, особливо для дихальної системи. Необхідно підтримувати оптимальні показники температури, вологості, рівня пилу та газів. Ефективна вентиляція (переважно природна) повинна забезпечувати рівномірний повітрообмін без протягів. Освітлення має бути

достатнім для нормальної орієнтації коней у просторі. За потреби природне світло доповнюють штучним. Світловий режим відповідає добовому циклу, не менше 8 годин світла та 6 темряви. Джерела світла мають бути захищені від тварин, не бути у них в доступі. Рівень шуму в приміщеннях не повинен перевищувати допустимих меж, слід уникати різких, гучних і постійних звуків, які можуть негативно впливати на стан коней.

Коні повинні бути забезпечені укриттям протягом усього року. Влітку це захист від сонця та комах, взимку — від холоду, вітру та вологи. Укриття має бути достатнього розміру для всіх тварин. Як укриття можуть використовуватися як природні (дерева, кущі), так і штучні споруди. Слід враховувати породні особливості: деякі породи краще пристосовані до холодного клімату, ніж інші. Коням необхідно забезпечувати щоденний вигул на пасовищах або в загонах, бажано в групах для задоволення потреби у русі та соціальній взаємодії.

Території мають бути добре дренованими, безпечними та регулярно перевірятися на наявність небезпечних предметів і отруйних рослин. Огорожі повинні бути міцними, помітними та відповідної висоти; використання колючого дроту забороняється. Орієнтовно площа загону має становити не менше 330 м² на одного коня, а мінімальний розмір — 800 м². Пасовища повинні бути значно більшими. Нових коней слід поступово вводити в групу, спостерігаючи за їхньою поведінкою. Прив'язування коней на пасовищі не рекомендується через ризик травм і обмеження природної поведінки.

У природних умовах кінь веде активний спосіб життя, постійно пересувається та пасється, щодня долаючи значні відстані. Це дає йому можливість самостійно обирати різноманітні види рослин для задоволення своїх поживних потреб. В умовах сучасного утримання ці природні особливості частково обмежені, тому людина повинна забезпечити тварині достатній рівень рухової активності та належні умови для годівлі. Орієнтовно для одного дорослого коня необхідно передбачити відповідну площу вигулу та близько 0,5 га пасовища для повноцінного випасу.

Коні віддають перевагу утриманню на відкритих просторах і значну частину часу проводять за поїданням корму. У середньому тривалість випасу становить до 70% доби, тобто при цілодобовому доступі до пасовища — до 16–17 годин. Тривалість випасу залежить від низки факторів, зокрема погодних умов, якості та кількості травостою, наявності комах, а також умов утримання (індивідуально чи в групі). Чим вища поживна цінність пасовища, тим менше часу кінь витрачає на поїдання корму.

У стійлових умовах, за наявності постійного доступу до сіна, коні витрачають подібну кількість часу на споживання корму. Однак при обмеженій годівлі (2 рази на добу) цей показник значно зменшується, що не відповідає їхнім фізіологічним потребам.

Годівля є одним із ключових чинників збереження здоров'я коней. Неправильно складений раціон часто стає причиною виникнення кольок, що можуть мати серйозні наслідки. Тому корми слід давати невеликими порціями, але часто. Надмірно калорійний раціон може спричиняти підвищену збудливість і негативно впливати на стан організму.

Коні є травоядними тваринами, тому основу їхнього раціону повинні становити об'ємні корми — трава та сіно. Для підтримання нормальної роботи травної системи вона має бути постійно заповненою. Також доцільно включати соковиті корми (наприклад, моркву, яблука), які забезпечують організм вітамінами та урізноманітнюють раціон.

Важливим є дотримання режиму напування: перед годівлею коню необхідно давати воду, а доступ до чистої питної води має бути постійним (у середньому до 50 л на добу). Не рекомендується годувати тварину безпосередньо перед фізичним навантаженням.

Стан здоров'я коня значною мірою залежить від догляду за копитами. Несвоєчасне очищення та догляд можуть призводити до захворювань і порушень опорно-рухового апарату. Тому регулярне розчищення та, за потреби, підковування є обов'язковими.

Не менш важливим є систематичний догляд за шкірою та шерстю.

Регулярне чищення сприяє видаленню пилу, відмерлих клітин і волосся, покращує стан шкіри та забезпечує нормальне функціонування видільної системи, особливо під час фізичних навантажень. Для догляду використовують щітки, тканини, а також спеціальні засоби, що очищають і покращують зовнішній вигляд шерсті.

2.4. Особливості підготовки спортивного коня для дисциплін кінного спорту (виїздка, конкур, триборство)

На початковому етапі підготовки спортивного коня важливо визначити напрям його подальшого використання, оскільки кожна дисципліна кінного спорту має свої специфічні вимоги до фізичних якостей, психіки та рівня підготовленості тварини.

Конкур — це вид кінного спорту, що полягає у подоланні перешкод різної висоти та складності на спеціально обладнаному полі. Основна увага приділяється розвитку сили задніх кінцівок, координації рухів, гнучкості та техніки стрибка. У тренуванні широко застосовується настрибування, зокрема у спеціальних коридорах (шпрингартенах), що дозволяє формувати правильну техніку без перевантаження коня.

Виїздка - є класичною дисципліною, що спрямована на досягнення гармонійної взаємодії між конем і вершником. Вона передбачає точне виконання вправ і фігур на різних алюрах. Основна мета тренування — розвиток рівноваги, ритму, гнучкості, слухняності та здатності коня до збирання. Важливу роль відіграє також формування психоемоційної стійкості до зовнішніх подразників, таких як шум чи присутність глядачів.

Кінне триборство - є комплексною дисципліною, що поєднує три етапи: виїздки, крос (подолання природних перешкод на пересіченій місцевості) та конкур. Воно вимагає від коня універсальності, витривалості, сили, швидкості та високого рівня підготовки. Особливе значення має здатність організму швидко відновлюватися після значних фізичних навантажень.

Кінні перегони (скачки) – це випробування коней на швидкість, які використовуються для оцінки їхньої жвавості та племінної цінності. Підготовка в цьому напрямі орієнтована на розвиток максимальної швидкості, витривалості та ефективної роботи серцево-судинної і дихальної систем.

Таким чином, підготовка спортивного коня має чітко диференційований характер залежно від обраної дисципліни. Раціональне поєднання спеціалізованих тренувальних методів забезпечує формування необхідних фізичних і функціональних якостей, що є запорукою успішних виступів у змаганнях.

3. МЕТА, МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Матеріал і умови досліджень

Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту є комунальною позашкільною установою фізкультурно-спортивного спрямування, діяльність якої орієнтована на підготовку спортсменів у галузі олімпійських видів кінного спорту. Функціонування закладу здійснюється відповідно до нормативно-правової бази України у сфері фізичної культури і спорту під контролем органів місцевого самоврядування міста Дніпра.

Ключовою метою діяльності установи є, розвиток кінного спорту серед дітей та молоді; підготовка спортсменів високого рівня кваліфікації; формування спортивного резерву для національних збірних команд; поширення та популяризація кінного спорту.

До основних напрямів діяльності школи належать:

- організація навчально-тренувального процесу з таких дисциплін, як виїздка, конкур та триборство;
- участь у змаганнях різного рівня (міських, регіональних і всеукраїнських);
- проведення фізкультурно-спортивних заходів;
- здійснення селекційно-племінної роботи з кіньми верхового типу використання.

У структурі закладу функціонують групи початкової підготовки, навчально-тренувальні групи, а також групи спортивної майстерності. Освітньо-тренувальний процес реалізується відповідно до затверджених програм Міністерства молоді та спорту України.

Матеріально-технічне забезпечення є одним із визначальних чинників ефективної підготовки як молодняку, так і спортсменів. До складу інфраструктури входять:

1. Конюшні:

- денники площею від 9 до 15 м²;

- системи вентиляції (природна та примусова);
- автоматичні та індивідуальні напувалки;
- окремі приміщення для зберігання кормів та спорядження.

2. Спортивно-тренувальні об'єкти:

- відкритий тренувальний майданчик із ґрунтовим покриттям;
- критий манеж для занять у холодний період року;
- конкурне поле, оснащене комплектом перешкод;
- левади для вигулу та утримання молодняку.

3. Допоміжні приміщення:

- ветеринарний пункт;
- кімнати для зберігання амуніції;
- приміщення для тренерського персоналу;
- адміністративні будівлі.

Наявність критого манежу забезпечує безперервність тренувального процесу незалежно від кліматичних умов, що має особливе значення при роботі з молодими кінями.

3.2. Мета і методика досліджень

В комунальному позашкільному закладі “Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа з кінного спорту” є коні української верхової, чистокровної верхової, тракененської та ганноверської проте в цій кваліфікаційній роботі ми розглядаємо виключно верхові породи а це українська, чистокровна та тракененська.

Предметом дослідження були показники живої маси, абсолютних і відносних приростів, промірів тіла та окремих фізіологічних показників молодняку порід які знаходяться в закладі, а це найбільше ганноверська, українська верхова та тракененська порода.

У процесі виконання роботи застосовували зоотехнічні, аналітичні та статистичні методи дослідження. Живу масу тварин визначають шляхом індивідуального зважування у відповідні вікові періоди. На основі отриманих

даних розраховували абсолютний та відносний прирости живої маси.

Формули для визначення:

Абсолютний приріст:

$$A=W2-W1$$

A - це абсолютний приріст

W1 - початкова жива маса, кг

W2 - кінцева жива маса, кг

Відносний приріст:

$$R=W2-W1\backslash W1*100\%$$

R - відносний приріст, %

W1 - початкова жива маса, кг

W2 - кінцева жива маса кг.

Під час дослідження також визначали основні проміри тіла молодняку: висоту в холці, обхват грудей, обхват п'ястка, що указано в подальших таблицях. Основні дані для проведення досліджень були отримані з журналів обліку, планів роботи закладу, результатів зважування та спостережень за тваринами.

Під час виконання роботи використовували методи порівняльного аналізу, узагальнення та статистичної обробки отриманих результатів. Результати досліджень аналізували шляхом порівняння показників між породами та віковими групами.

Комунальний позашкільний заклад з кінного спорту м. Дніпро спеціалізується на підготовці спортивних коней та навчанні верхової їзди. У закладі проводиться утримання, вирощування та тренінг коней верхового напрямку використання. Для утримання тварин обладнані стайні, манежі, вигульні майданчики та приміщення для зберігання кормів і спорядження.

Годівля молодняку здійснюється відповідно до загальноприйнятих норм годівлі коней. До раціону входять сіно, овес. комбікорми, соковиті корми та мінеральні добавки. Умови утримання та рівень годівлі забезпечують нормальний ріст, розвиток і фізіологічний стан молодняку коней.

4. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

4.1. Породний і віковий склад коней

Поголів'я коней у закладі представлене тваринами верхового напрямку, які використовуються у спортивній діяльності. Найбільш поширеними є такі породи:

- українська верхова;
- тракененська;
- чистокровна верхова.

Представники зазначених порід характеризуються високим рівнем працездатності, гармонійністю рухів, врівноваженим темпераментом, вираженими стрибковими здібностями та доброю пристосованістю до тренувального процесу.

За віковими показниками поголів'я поділяється на такі групи:

- лошата віком до одного року;
- молодняк віком від 1 до 3 років;
- молоді коні віком 3–4 роки (період початкової заїздки);
- коні старше 5 років, що використовуються у спортивній діяльності.

Раціональним вважається утримання молодняку на рівні 25–35 % від загальної чисельності стада, що сприяє безперервному формуванню спортивного резерву.

4.2. Умови утримання, годівлі та ветеринарного обслуговування молодняку

У спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі з кінного спорту молодняк коней утримується за денниково-вигульною системою. Така система передбачає індивідуальне розміщення тварин у денниках із забезпеченням регулярного виходу на відкритих майданчиках та в левадах. Щоденний моціон тривалістю 2–4 години позитивно впливає на розвиток опорно-рухового апарату, сприяє зміцненню м'язової системи та забезпечує нормальний фізіологічний розвиток молодих коней.

Організація годівлі здійснюється з урахуванням віку, живої маси, фізіологічного стану та рівня фізичного навантаження коней. Основу раціонів складають високоякісні грубі та концентровані корми. До складу добового раціону входять сіно в кількості 8–12 кг, овес — 3–5 кг, спеціалізовані комбікорми для спортивних коней, а також мінерально-вітамінні добавки та кухонна сіль.

Під час складання раціонів особливу увагу приділяють забезпеченню потреб організму в енергії, перетравному протеїні, макро- та мікроелементах. Важливим є дотримання оптимального співвідношення кальцію та фосфору, необхідного для нормального розвитку кісткової тканини молодняку.

Система ветеринарного обслуговування спрямована на підтримання належного стану здоров'я тварин та профілактику захворювань. До основних заходів належать планова вакцинація, регулярна дегельмінтизація, клінічні огляди та контроль стану кінцівок і копит.

Особливого значення ветеринарний контроль набуває в період інтенсивного росту молодняку та на початкових етапах спортивної підготовки, коли організм коней адаптується до поступового збільшення фізичних навантажень.

Підготовка молодих коней у закладі здійснюється відповідно до їх вікових особливостей та рівня підготовленості. Тренувальний процес включає роботу на корді, початкову заїздку, елементи виїзdkової підготовки, тренування зі стрибків через перешкоди та вправи загальної фізичної підготовки.

Для коней віком 3-4 роки застосовуються помірні навантаження, основною метою яких є розвиток правильної постави, зміцнення м'язів, сухожилів і зв'язок, а також формування навичок керованості. Тривалість занять визначається віком та рівнем підготовки тварин і становить у середньому 20-40 хвилин для молодняку та 60-90 хвилин для коней, що вже залучаються до спортивної роботи.

Під час організації тренувального процесу дотримуються принципу

поступового збільшення навантажень, обов'язкового чергування роботи та відпочинку, а також індивідуального підходу до кожного коня залежно від його фізичного розвитку, темпераменту та спортивної спеціалізації.

4.3. Технологія вирощування та особливості росту молодняку верхового напрямку

Вирощування молодняку верхового напрямку в умовах дитячо-юнацької кінноспортивної школи олімпійського резерву м. Дніпра здійснюється з урахуванням специфіки їх подальшого використання у спортивній діяльності. Основним завданням є отримання фізично витривалих, гармонійно розвинених і врівноважених за темпераментом коней, придатних до спеціалізації у різних дисциплінах кінного спорту.

Технологічний процес вирощування базується на поєднанні раціональної системи утримання, збалансованої годівлі, організованого моціону та комплексу ветеринарно-профілактичних заходів. Молоді коні утримуються переважно у денниках із систематичним вигулом у левадах, що позитивно впливає на формування та зміцнення опорно-рухового апарату. Особлива увага приділяється тривалості рухової активності, яка є важливим фактором розвитку сухожильно-зв'язкового апарату та запобігання виникненню ортопедичних патологій.

Організація годівлі здійснюється з урахуванням вікових особливостей, живої маси та фізіологічного стану тварин. До складу раціонів входять високоякісні грубі корми (сіно), концентровані корми (зокрема овес і ячмінь), а також мінерально-вітамінні добавки (таблиця 5). Балансування раціонів спрямоване на забезпечення оптимального рівня протеїну, макро- та мікроелементів, що має вирішальне значення в період інтенсивного росту молодняку.

Система ветеринарного обслуговування включає проведення профілактичних щеплень, регулярну дегельмінтизацію, контроль стану копит, а також періодичні клінічні огляди тварин. Таким чином, застосовувана

технологія вирощування спрямована на створення оптимальних умов для формування коней спортивного типу з високим рівнем працездатності.

Таблиця 4.1. Добовий раціон 3-4 роки, кг

Корм, кг	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
Сіно	8-9	9-10	9-10
Овес	3-4	4-5	4-5
Ячмінь	1	1-2	1-2
Добавки	за нормою	за нормою	за нормою

Основним кормом є сіно яке закупають, бо саме господарство не вирощує корма. Збереження іде в сухому місці де не потрапляє волога та з усіма заходами безпеки, аби не сталося випадкового займання вогнем. Також в основну частину входять концентровані корми. Загалом раціон збалансований що забезпечує потребу організму у поживних речовинах для хорошого росту і розвитку.

Ріст молодняку різних порід контролювали зважуванням в різні веріоди вирощування (таблиця 1).

За отриманими зважуваннями встановлено, що маса молодняку віком 1 рік коливається в межах 300,5-330,4 кг відповідно. До речі найважчими були лошата тракененської породи. У віці 2 роки маса молодняку становила від 370,7 (чистокровна) до 410,2 кг (тракененська), в 3 роки – від 445,2 до 485,5, в 4 роки – від 475,4 до 535,1 кг відповідно.

Треба відзначити, що найлегшими впродовж всього вирощування були коні чистокровної верхової, які в 5 років мали масу на рівні 505,2 кг.

Коні української верхової займали проміжне положення за показником маси у всі періоди вирощування і 5-річними важили 575,7 кг.

Молодняк тракененської породи був найважчим у всі періоди

виращування і 5-річні коні мали масу 585,6 кг.

Таблиця 4.2. Жива маса молодняку верхових порід

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
1	300,5 ± 15,21	320,5 ± 16,24	330,4 ± 17,25
2	370,7 ± 18,87	400,4 ± 20,72	410,2 ± 21,44
3	445,2 ± 22,34	475,3 ± 24,63	485,5 ± 24,35
4	475,4 ± 24,15	525,4 ± 26,55	535,1 ± 27,77
5	505,2 ± 25,51	575,7 ± 29,45	585,6 ± 29,81

Найвищі показники у тракененської породи, українська верхова має меншу масу, а от чистокровна верхова значно менша за масою, ніж попередні дві породи.

Один з основних показників екстер'єру це висота в холці. Найбільші показники спостерігаються у чистокровної верхової що відповідає породним нормам. Загалом у всіх досліджуваних порід іде збільшення показнику з віком (таблиця 5).

Висотні проміри чистокровного молодняку залежно від віку коливалися в межах від 153,2 до 172,2 см. Українські верхові коні мали цей показник на рівні 148,2-168,6 см відповідно віку. Тракененський молодняк за висотними промірами займав проміжне значення серед молодняку (від 151,6 до 170,6 см відповідно віку).

Найбільший обхват грудей у тракененської породи що свідчить про добре розвинену серцево-судинну та дихальну системи, так як сам обхват грудей характеризує розвиток грудної клітки та органів дихання.

Таблиця 4.3. Висота в холці

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
1	153,2 ± 8,2	148,2 ± 7,71	151,6 ± 8,34
2	160,4 ± 8,7	156,4 ± 8,25	158,5 ± 8,52
3	168,5 ± 8,9	162,5 ± 8,54	164,9 ± 8,97
4	170,9 ± 9,2	165,6 ± 9,67	168,1 ± 9,61
5	172,2 ± 9,7	168,6 ± 10,75	170,6 ± 11,24

У всіх порід вони добре розвинені (таблиця 3).

Таблиця 4.4. Обхват грудей

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
1	155,2 ± 5,22	160,5 ± 5,29	163,3 ± 5,24
2	170,1 ± 5,91	175,9 ± 6,71	177,6 ± 6,92
3	180,6 ± 6,82	185,8 ± 7,15	187,8 ± 7,16
4	185,9 ± 7,15	190,6 ± 7,92	192,7 ± 8,94
5	190,7 ± 8,24	195,4 ± 9,07	197,2 ± 10,73

За обхват грудей найбільший промір мали коні тракененської породи від 163,3 до 197,2 см відповідно віку. Український верховий молодняк за цим показником займав проміжне значення – від 160,5 до 195,4 см відповідно віку. Чистокровний верховий молодняк відрізнявся найменшим обхватом грудей серед всього молодняку – від 155,5 до 190,7 см відповідно віку.

Обхват п'ястка характеризує міцність кістяка та розвиток кінцівок. Так як чистокровна верхова має більш легкий тип конституції у неї дещо менші показники ніж у української та тракєненської порід (таблиця 4).

Таблиця 4.5. Обхват п'ястка

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракєненська
1	15,5 ± 0,82	16,0 ± 0,88	16,5 ± 0,83
2	16,5 ± 0,89	17,1 ± 0,91	17,5 ± 0,98
3	17,5 ± 0,98	19,0 ± 0,99	19,8 ± 1,27
4	18,5 ± 1,12	20,4 ± 1,19	20,6 ± 1,94
5	19,1 ± 1,56	21,0 ± 1,62	21,4 ± 1,86

Найбільший обхват п'ястя мав молодняк тракєненської породи – від 16,5 до 21,4 см відповідно до віку. Українські верхові коні мали цей показник на рівні 16,0-21,0 см відповідно до віку, а чистокровні – найменший показник від 15,5 до 19,1 см відповідно до віку.

Таким чином, слід відмітити, що серед коней верхових порід підприємства український верховий молодняк займав проміжне значення за показниками маси та основних промірів тіла.

4.4. Особливості системи тренування молодняку

Система підготовки молодих коней у закладі формується з урахуванням вікових закономірностей розвитку організму та ступеня їх підготовленості. На різних етапах онтогенезу застосовуються відповідні методи та навантаження, що забезпечують поступове формування необхідних спортивних якостей. У віці до 1,5-2 років пріоритетним є встановлення контакту з людиною, розвиток довіри та закріплення базових навичок, зокрема ведення в руках,

реагування на голосові сигнали та адаптація до елементів спорядження.

У період 2-3 років здійснюється початковий етап заїздки. Тварин поступово привчають до використання сідла та вуздечки, роботи на корді, а також до взаємодії з вершником. Тренування мають нетривалий характер, із переважанням кроку та рисі, що дозволяє уникнути перевантаження незрілого організму.

У віці 3-4 років проводиться базова виїздова підготовка, яка спрямована на формування правильного ритму рухів, розвитку рівноваги та встановлення контакту з рукою вершника. Включаються переходи між алюрами, а також елементи гімнастичних вправ. Навантаження мають регулярний, проте помірний характер.

Починаючи з 4-5 років, коні переходять до етапу спеціалізованого тренінгу відповідно до обраної дисципліни (виїздка, конкур або триборство). При цьому інтенсивність фізичних навантажень поступово зростає з урахуванням фізіологічної зрілості тварин.

Включення молодих коней у спортивну діяльність здійснюється поетапно з обов'язковим дотриманням принципу поступовості та недопущення надмірного форсування тренувального процесу.

На початковому етапі використовуються вправи загальної фізичної підготовки, зокрема робота на корді, вправи на кавалеті, а також елементи, спрямовані на розвиток гнучкості та координації рухів. У конкурному напрямі перешкоди вводяться поступово, починаючи з мінімальної висоти з подальшим ускладненням маршрутів. У виїздці основний акцент робиться на формуванні правильної постави, ритмічності рухів та розвитку імпульсу.

Участь у змаганнях організовується з урахуванням вікових особливостей і рівня підготовленості коней. Початкові виступи мають адаптаційний характер і спрямовані на формування стійкості до стресових факторів та звикання до умов змагального середовища.

Раціональне поєднання режимів роботи та відпочинку є необхідною умовою збереження здоров'я коней і підтримання їх довготривалої спортивної

працездатності.

Серед основних проблем можна відокремити недостатній рівень фінансування, що обмежує можливості забезпечення високоякісними кормами, оновлення спорядження та модернізації матеріально-технічної бази. Також актуальними залишаються питання забезпечення сучасним тренувальним обладнанням і необхідність постійного підвищення професійного рівня фахівців.

Перспективними напрямками вдосконалення є оптимізація годівлі із застосуванням сучасних кормових добавок, впровадження науково обґрунтованих програм тренінгу, розширення співпраці з племінними господарствами та залучення молодих спеціалістів до галузі.

Особливого значення набуває застосування індивідуалізованого підходу до тренування з урахуванням фізіологічних показників, зокрема частоти серцевих скорочень і швидкості відновлення організму. Це сприятиме підвищенню ефективності підготовки та зниженню ризику травматизму у молодих коней.

Регулярний вигул позитивно впливає на фізичний розвиток молодняка, зміцнює опорно-руховий апарат та сприяє формуванню врівноваженої поведінки.

Тривалість тренування збільшується з віком це робиться для адаптації організму до фізичних навантажень (таблиця 6).

Слід відмітити, що за часом тренувань найбільш витриваліші та продуктивніші були коні української верхової та тракененської порід. Так, у віці 2 років загальний час тренувань для них становив 20-25 хвилин, тоді як для лошат чистокровної верхової – 15-20 хвилин і не більше.

Така загальна тенденція тривалості тренувань зберігалася впродовж всього періоду вирощування молодняка і у віці 5 років складала 60-80 хвилин для коней української та тракененської порід, а для чистокровних – 50-70 хвилин.

Таблиця 4.6. Тривалість тренувань

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
2	15-20 хв	20-25 хв	20-25 хв
3	25-35 хв	30-40 хв	30-40 хв
4	35-50 хв	40-60 хв	40-60 хв
5	50-70 хв	60-80 хв	60-80 хв

Структура тренувань наведена в таблиці 5.

Таблиця 4.7. Структура тренування для коней 4-5 років

Вид роботи	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
Крок	20%	25%	25%
Рись	35%	40%	40%
Галоп	35%	25%	25%
Вправи	10%	10%	10%

Правильна структура тренування забезпечує рівномірний розвиток рухових якостей, витривалості сили, гнучкості. Структура розробляється окремо під породу, вік, підготовку та спеціалізацію тварини, будь-то виїздка, конкур чи триборство.

В роботі з кіньми української верхової та тракененської порід основні алюр рись займав 40,0 %, крок та галоп – по 25,0 % і 10,0 % вправи різних варіацій. У молодняку чистокровної породи рись та галоп складали по 35,0 % в системі тренувань, кров – 20,0 % та 10,0 вправи різної конфігурації.

Регулярні тренування закріплюють навички та фізичну силу, формують спортивні якості. Відповідно до віку та фізичного рівню тварин кількість занять на тиждень збільшується. Частота, з якою проводили тренування щотижня наведена в таблиці 5.

Таблиця 4.8 Частота тренувань на тиждень

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
2	3-4	3-4	3-4
3	4-5	4-5	4-5
4	5-6	5-6	5-6
5	6	6	6

Бачимо, що увесь молодняк верхових порід тренували за загальною частотою у всі вікові періоди: в 2 роки – 3-4 рази на тиждень, в 3 роки – 4-5, в 4 роки – 5-6 та в 5 років – 6 разів на тиждень, що дозволяє підтримувати спортивну вгодованість тварин та розвиває їх стрибкові якості.

Висота перешкод, які долають тварини впродовж тренувань представлені в таблиці 5.

Таблиця 4.9 Висота перешкод (конкур)

Вік, років	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
3	50-70 см	70-90 см	60-80 см
4	80-100 см	100-120 см	90-110 см
5	100-120 см	120-140 см	110-130 см

Висота перешкод у процесі підготовки молодих коней ставиться з

урахуванням вікових особливостей, рівня підготовки та екстер'єрних характеристик. Більш високі перешкоди впродовж всього вирощування долали коні української верхової породи: від 70 до 140 см відповідно до віку. Молодняк тракененської породи долав херделі заввишки 60-130 см, тоді як чистокровний молодняк – від 50 до 120 см.

Маючи такі результати тренувань можна зазначити напрями та заходи щодо вдосконалення технології вирощування верхового молодняку (таблиця 2)..

Таблиця 4. Напрямок вдосконалення

Захід	Результат
Індивідуальний тренінг	менше травм
Покращення годівлі	кращий ріст та розвиток
Спорядження	ефективність
Кваліфікація персоналу	стабільні результати

Ці заходи спрямовані на підвищення ефективності вирощування та тренування молодняку верхового напрямку і покращення їх спортивних результатів у майбутньому.

4.5. Ефективність тренінгу та рівень спортивної підготовленості коней

Оцінювання ефективності тренувального процесу проводиться на основі комплексного аналізу фізичного розвитку, поведінкових особливостей, техніки виконання вправ і результативності участі у змаганнях. До ключових критеріїв належать якість рухів, ритмічність алюрів, рівень керованості, витривалість та швидкість відновлення після фізичних навантажень. Важливим показником є стабільність виступів і здатність коней до подальшого ускладнення тренувальних програм.

Спостереження свідчать, що систематичність занять і застосування індивідуального підходу позитивно впливають на розвиток спортивних якостей. Водночас результативність підготовки значною мірою залежить від рівня матеріально-технічного забезпечення та кваліфікації персоналу.

Деякі результати ефективності вирощування молодняку та проведення його тренінгу представлені в таблиці 6.

Таблиця 6. Результати вирощування та тренінгу верхового молодняку

Показник	Чистокровна верхова	Українська верхова	Тракененська
Вага молодняку в 5 років, кг	505,2 ± 25,51	575,7 ± 29,45	585,6 ± 29,81
Тривалість 1 тренування, хв.	50-70	60-80	60-80
Висота стрибка, см	100-120	120-140	110-130
Участь в змаганнях з виїздки за останній рік, шт.	5	5	2
Участь в змаганнях з конкуру за останній рік, шт.	1	5	6

З огляду на результативність проведеного вирощування та тренування верхового молодняку можна відмітити, що маючи досить великі висотні проміри та масу тіла коні тракененської та української верхової порід в основному використовуються в конкурі, маючи досить високий стрибок (110-130 см та 120-140 см відповідно), а молодняк чистокровної верховою, маючи порівняно мінімальну масу та висотні проміри, використовується в господарстві в основному у виїздки.

5. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву з кінного спорту в місті Дніпро, діяльність пов'язана з утримання коней, що має певний вплив на навколишнє середовище.

Основне джерело впливу є органічні відходи (гній), які при неправильному зберіганні можуть призводити до забруднення ґрунтів та підземних вод. Тому важливим заходом є організація спеціальних майданчиків для зберігання гною з твердим покриттям та недопущення його потрапляння у водойми. Стан стайні також впливає на навколишнє середовище. Зменшити цей вплив можна, прибиранням, вентиляцією та дезінфекцією приміщень, все це дозволяє зменшити викид аміаку та неприємних запахів у повітрі.

Також забрудненням навколишнього середовища можуть бути стічні води. Стічні води виникають внаслідок прибирання приміщень, та миття коней. В таких водах можуть міститись різні мікроорганізми, хімічні речовини та органічні речовини, якісь залишки корму а також дезінфекційні засоби. Тим самим такі води можуть забруднювати як поверхневі так і підземні водойми.

Ще одним джерелом впливу може бути виділення газу. Коні як і вся сільськогосподарська худоба виділяють метан, проте не настільки багато як жуйні, велика рогата худоба, вівці, кози. Все завдяки їх особливій будові їхньої травної системи. Звичайно що виділення метану є, проте він не настільки наносить шкоди як наприклад аміак.

Аміак утворюється під час розкладання сечі та гною тварин. Під дією бактерій сечовина розкладається, завдяки чому і утворюється аміак. Він негативно впливає на навколишнє середовище — забруднює повітря, змінює хімічний склад ґрунту коли осідає, також може потрапляти до водойм що погіршує їх стан, входить в склад формування дрібнодисперсного пилу, а цей пил є дуже сильним забруднювачем повітря.

Аміак також негативно впливає на тварин, він подразнює слизові оболонки та дихальні шляхи, підвищує ризик захворювання органів дихання та і загалом погіршує природну стійкість організму.

На працівників — людей, аміак впливає приблизно так само як і на тварин, а це подразнення очей та носоглотки (слизові), може спричиняти кашель та головний біль, а при високих концентраціях дуже негативно впливає на органи дихання.

Запобігти цим неприємним впливам можна так: регулярне прибирання гною та мокрої підстилки є особливим, використання достатньої сухої підстилки, ефективна вентиляція конюшень, правильне облаштування гноєсховищ та вчасне вивезення/компостування гною.

Також є ще один газ який виділяють коні, він не настільки наносить шкоди для навколишнього середовища та тварин як аміак, але все ж таки він є. Вуглекислий газ — утворюється під час дихання коней, у процесі розкладання органічних речовин, того самого гною, підстилки та залишків їжі, ще при роботі транспорту на території закладу. Який він дає вплив, це погіршення мікроклімату, знижує вміст кисню, тим самим погіршуючи стан та самопочуття тварин і персоналу. Впливає він на мікроклімат, бо вуглекислий газ - це парниковий газ і при утворення парникових газів (парникового ефекту) змінюється мікроклімат. Запобігти сильним проблемам від цього газу можна завдяки належній вентиляції, регулярне прибирання органічних відходів, озеленення території та раціональне використання енергоресурсів і транспорту, так як від коней не настільки багато виходить вуглекислого газу, як від промислового транспорту.

Ще загрозою для навколишнього середовища можуть бути біологічні ризики, які є мені здається влюбій сфері пов'язаній з тваринами. Тут все коротко, при неправильному утриманні коней є загроза поширенню патогенних бактерій, паразитів та збудників інфекційних захворювань.

Тож для того щоб забезпечити охорону навколишнього середовища нам потрібно утримувати коней в хороших умовах, а це хороша вентиляція, регулярні прибирання стайні, дивитись за станом пасовищ, дотримуватись ветеринарно-санітарних вимог, облаштовувати герметичні гноєсховища,

вчасно вивозити та компостувати гній, також очищати стічні води.

6. ОХОРОНА ТА БЕЗПЕКА ПРАЦІ

Охорона праці у комунальному позашкільному закладі з кінного спорту має важливе значення, оскільки робота з кіньми пов'язана з підвищеним ризиком травматизму. Безпечні умови праці забезпечуються шляхом дотримання правил техніки безпеки, санітарно-гігієнічних вимог та проведення інструктажів для працівників і відвідувачів закладу.

До роботи з кіньми допускаються особи, які пройшли відповідний інструктаж з охорони праці та ознайомлені з правилами поводження з тваринами. Працівники повинні використовувати спеціальний одяг та взуття, а під час проведення тренувань обов'язковим є використання захисних шоломів і за бажанням жилетів, не всі їх одягають хоч вони можуть захистити кістки. Особливу увагу приділяють правильному поводженню з кіньми, оскільки тварини можуть проявляти непередбачувану поведінку, особливо при різких звуках або незнайомих подразниках, тому біля коней поводитимось без різких рухів та гучних звуків, розмовляти з ними спокійним голосом та не кричати.

Територія та приміщення закладу повинні утримувати у належному санітарному стані. Проходи у стайнях мають бути вільними так щоб коні могли вільно без перешкод проходити, підлога — неслизькою, а денники — справними та безпечними для утримання тварин. Усі конструкції, огорожі та спортивний інвентар повинні регулярно перевіряти на справність.

Під час тренувань необхідно дотримуватись встановлених правил безпеки. Перед початком занять перевіряють справність спорядження, сідла, вуздечки та іншого інвентарю. До занять допускаються лише клінічно здорові коні. Тренування проводяться під контролем тренера або інструктора.

Важливим елементом охорони праці є дотримання правил пожежної безпеки. У приміщеннях стайні повинні бути наявні вогнегасники, засоби пожежогасіння та плани евакуації людей і тварин. Особливу небезпеку становить зберігання сіна та соломи, які є легкозаймистими матеріалами, тому

необхідно суворо дотримуватись правил їх зберігання.

У разі виникнення надзвичайної ситуації працівники закладу повинні діяти відповідно до встановлених інструкцій. При пожежі або іншій небезпеці необхідно негайно повідомити відповідні служби, організувати евакуацію людей і тварин. У випадку травмування людини або тварини необхідно надати першу домедичну допомогу та викликати медичних працівників.

Дотримання вимог охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях сприяє збереженню здоров'я працівників, вихованців закладу та тварин, а також забезпечує безпечне функціонування кінно спортивного закладу.

Біологічні надзвичайні ситуації є доволі небезпечними - це спалахи інфекційних захворювань та паразитарних хвороб. В такі моменти вводять карантин, вводиться частіший ветеринарний контроль та в деяких випадках обмежується пересування хворих тварин. Щоб цьому запобігти, треба вчасно робити вакцинацію, дотримуватись санітарних вимог та регулярний ветеринарний контроль стану тварин.

Дії персоналу під час стихійних лих, таких як сильні морози, повінь, буревій, та те що нас чекає зараз сильна спека. В першу чергу персонал має забезпечити безпекою тварин у стайнях, зменшити їх перебування на вулиці, аби запобігти неприємним наслідкам. Якщо це спека то можна знаходитись на вулиці, проте це повинен бути затінок + якщо температура неймовірно висока то охолоджувальну попону одягнути на коня, аби він почувався комфортно, додатково до цього всього завжди, влюбій ситуації у коней повинна бути в доступі чиста та свіжа вода. Ну і про всяк випадок мати запаси корму та води підготовленні в укритті якщо воно того потребує.

Надзвичайні ситуації під час війни. Так як зараз у нас військовий стан в країні а коні це доволі пологливі тварини, то ситуації спричинені вибухами можуть бути різні, зірвався, пробіг, випадково вдарив з переляку, тож в першу чергу ті хто працюють з кіньми повинні бути дуже обережними аби не виникало ніяких неприємних ситуацій. Під час тривоги люди та персонал повинні йти в укриття за планом евакуації, так як наші люди не всі ходять до

укриттів то принаймні дивитись за новинами що і куди летить, ну і обов'язково забезпечити безпеку тваринам. Також якщо тварина не звикла до звуків гвинтокрила чи літака і навіть якщо немає тривоги то можуть пролітати літаки або гвинтокрили (проте ці рідше), а вони літають дуже низько, то варто бути дуже обережними так як кінь може сильно злякатись і якщо ви почули раніше той літак то краще спішитись з тварини аби запобігти сильній травматизації, якщо вас спробують скинути.

А для того щоб знизити ризики при надзвичайних ситуаціях в першу чергу треба щоб були всі заходи безпеки та регулярно проводяться інструктажі з безпеки, і обов'язково щоб був план дій при надзвичайних ситуаціях. Перевірка будівель на стан, ну і присутність системи сповіщення.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. У ході дослідження встановлено, що умови утримання та годівлі молодняку загалом відповідали вимогам вирощування верхових коней спортивного напрямку. Тварини були забезпечені повноцінною годівлею, необхідним моціоном та належним доглядом.

2. Аналіз показників живої маси свідчить про те, що молодняк досліджуваних порід характеризувався стабільним ростом та нормальним розвитком. Молодняк тракененської породи був найважчим у всі періоди вирощування і 5-річні коні мали масу 585,6 кг.

3. Дослідження промірів тіла показало, що молодняк усіх порід мав добре розвинений кістяк та відповідав середнім нормам показників верхових коней спортивного напрямку використання. Висотні проміри чистокровного молодняку залежно від віку коливалися в межах від 153,2 до 172,2 см. Українські верхові коні мали цей показник на рівні 148,2-168,6 см відповідно віку. Тракененський молодняк за висотними промірами займав проміжне значення серед молодняку (від 151,6 до 170,6 см відповідно віку).

4. За часом тренувань найбільш витриваліші та продуктивніші були коні української верхової та тракененської порід. У віці 2 років загальний час тренувань для них становив 20-25 хвилин, тоді як для лошат чистокровної верхової – 15-20 хвилин і не більше. Така загальна тенденція тривалості тренувань зберігалася впродовж всього періоду вирощування молодняку і у віці 5 років складала 60-80 хвилин для коней української та тракененської порід, а для чистокровних – 50-70 хвилин.

5. В роботі з кіньми української верхової та тракененської порід основний алюр рись займав 40,0 %, крок та галоп – по 25,0 % і 10,0 % вправи різних варіацій. У молодняку чистокровної породи рись та галоп складали по 35,0 % в системі тренувань, крок – 20,0 % та 10,0 вправи різної конфігурації.

6. Увесь молодняк верхових порід тренували за загальною частотою у всі вікові періоди: в 2 роки – 3-4 рази на тиждень, в 3 роки – 4-5, в 4 роки – 5-

6 та в 5 років – 6 разів на тиждень, що дозволяє підтримувати спортивну вгодованість тварин та розвиває їх стрибкові якості.

7. Більш високі перешкоди впродовж всього вирощування долали коні української верхової породи: від 70 до 140 см відповідно до віку. Молодняк тракененської породи долав херделі заввишки 60-130 см, тоді як чистокровний молодняк – від 50 до 120 см.

8. З огляду на результативність проведеного вирощування та тренування верхового молодняку можна відмітити, що маючи досить великі висотні проміри та масу тіла коні тракененської та української верхової порід в основному використовуються в конкурі, маючи досить високий стрибок (110-130 см та 120-140 см відповідно), а молодняк чистокровної верховою, маючи порівняно мінімальну масу та висотні проміри, використовується в господарстві в основному у виїзді.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. При вирощуванні молодняку забезпечувати оптимальне поєднання тренувальних навантажень і відпочинку для запобігання перевтомі та зниження ризику травматизму.

2. Продовжувати рекламну роботу з популяризації кінного спорту, залучення молодих спеціалістів до галузі конярства, а також реабілітації дорослих і дітей, що постраждали від військових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. AgroScience Ukraine – конярство та тваринництво. URL: <https://agrosince.com.ua>
2. Clayton H.M. (2016). Conditioning Sport Horses. Michigan State University Press. С.241-256.
3. European Horse Network. Horse breeding and sport horse development. Brussels. 2021.211с.
4. Guide to good animal welfare practice for the keeping, care, training and use of horses/ Практичний посібник з конярства [Електронний ресурс] 2018-2019 р. URL: <https://eu.worldhorsewelfare.org/documents/horse-guide/ukranian-version-eu-horse-guide.pdf>
5. Harris P., Ellis A. (2019). Equine Evolution and Behaviour. New York: Free Press, С.15-24.
6. Види кінного спорту: від вишуканості до швидкості. Електронний ресурс. Кінний клуб “Тамерлан”. 2026. URL: <https://tamerlan.km.ua/vydy-kinnogo-sportu-vid-vyshukanosti-do-shvydkosti/>
7. Войтюк М.М. (2018). Основи годівлі сільськогосподарських тварин. Київ: Вища школа. 250с.
8. Волков Д.А., Ткачова І.В., Латка О.М., Кунець В.В., Пересада В.О., Корнієнко О.О., Лютих С.В., Гданська К.В., Россоха В.І., Ковальова Т.М., Тур. Г.М. (2015). Українська верхова порода/ за ред. І.В. Ткачової . Харків: Інститут тваринництва НААН, 140с.
9. Гопка Б. М., Рубан Ю.Д. (2018). Конярство і кінний спорт: підручник. Київ: Вища освіта. 356с.
- 10.Льницька Т.Є., Цуп В.І. (2026). Селекційно-генетична оцінка спортивної результативності коней у триборстві в Україні (2016-2025). Розведення і генетика тварин.№5.С.13-21.
- 11.Клименко С.В. (2023). Структура української верхової породи коней. Матеріали конференції (Рим). С.156-167.

- 12.Конярство. Електронний підручник. Підручники України. URL: <https://pidru4niki.com/14940511/tovarovnavstvo/konyarstvo>
- 13.Конярство: електронний підручник Buklib.net. URL: <https://buklib.net/books/34273/>
- 14.Нестеренко Д. (2020). Вплив технології годівлі на екстер'єр коней у виїзді. Матеріали студентської науково-практичної конференції від 25-26 квітня 2018 року. м.Полтава. С.242-243.
- 15.Огороднічук Г.М. (2024). Конярство: навчальний посібник. Вінниця. 180с.
- 16.Порода коней. Довідковий матеріал. Petsi URL: <https://petsi.net/uk/horse-breeds>
- 17.Рубан Ю.Д. (2017). Породи коней та їх використання. Київ 225с.
- 18.Рубан Ю.Д. (2017). Породи коней та їх використання. Київ. 184с.
- 19.Сербіна А.В. (2017). Спортивна роботоздатність коней верхових порід. Студентський науковий вісник МНАУ. №2-3. С.26-32.
- 20.Ткачова І.В. (2021). Параметри селекції генеалогічна структура та методи розведення української верхової породи коней. Електронний ресурс. URL: <https://lfi-naas.org.ua/parametry-selektsiyi-genealogichna-struktura-ta-metody-rozvedennya-ukrayinskoyi-verhovoyi-porody-konej/>
- 21.Чистокровний верховий кінь: екстер'єр, характер, догляд. Електронний ресурс. URL: <https://nastanova.com/gospodarstvo/chistokrovna-verxova-kin-eksteryer-xarakter-doglyad.html>
- 22.Чорний М.В. (2018). Спортивне конярство України. Київ: Вища школа. 162с.